

3.10.2022

EOAK/5759/2021

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

EPÄILLYN OIKEUS VALITA AVUSTAJANSA

1 KANTELU

A totesi 16.8.2021 päivätyssä kirjoituksessaan B:n tekevän kantelun Helsingin poliisilaitoksen sekä yleisemmin poliisin ja tullin toiminnasta liittyen epäillyn oikeuteen valita avustajansa.

A kertoi toimineensa erään latvialaisen yhtiön asiamiehenä. Yhtiö otti häneen 16.10.2020 yhteyttä asiassa, joka koski yhtiön Suomessa vierailleen työntekijän B:n mahdollista kiinniotta Helsingin poliisilaitoksella. A lähetti 16.10.2020 sähköpostitiedustelun ja 17.10.2020 soitti poliisilaitokselle keskustellen ylikonstaapelin kanssa. A pyysi saada tietää, kuka oli B:n asiaa hoitava virkamies, mutta ylikonstaapeli ei vastannut tähän vaan vaati, että A:n on esitettävä valtakirja B:lta. A lähetti tämän jälkeen ylikonstaapelille toisen sähköpostitiedustelun ilmoittaen, ettei hänen asianajajana tarvitse esittää valtakirjaa. Tähän sähköpostiin A ei saanut vastausta. A sai yhtiöltä 18.10.2020 tiedon, että B oli vapautettu. A lähetti 19.10.2020 poliisilaitokselle selvityspyynnön tapahtumista ja vielä 30.10.2020 sähköpostin ylikonstaapelille muistuttaen tätä aiemmasta kyselystään, johon hän ei ollut saanut vastausta. Ylikonstaapeli ei edelleenkään vastannut, mutta ylikomisario vastasi 2.11.2020 A:n selvityspyyntöön. A ei ollut tyytyväinen saamaansa vastaukseen.

Kantelussa pyydettiin oikeusasiamiestä arvioimaan Helsingin poliisilaitoksen toimintaa asiassa sekä lisäksi ”arvioimaan laajemmin poliisissa esiintyvää käytäntöä, jossa poliisi esittää kiinniotetulle valikoidun listan mahdollisista avustajista, jotka poliisi on arvioinut poliisin kannalta edullisiksi”.

2 SELVITYS

Asiassa ovat antaneet selvityksensä Helsingin poliisilaitoksen rikosylitarkastaja, ylikomisario ja ylikonstaapeli. Lausunnon antoivat Helsingin poliisilaitos ja Poliisihallitus.

Jäljennökset selvityksistä ja lausunnoista liitetään ohien tiedoksi kantelijalle.

Lisäksi on ollut käytettävissä esitutkintapöytäkirja 5500/R/67637/20.

3 RATKAISU

Totean ensinnäkin, että kantelu on 16.8.2021 päivätyssä kirjoituksessa kohdistettu Helsingin poliisilaitoksen ja yleisemmin poliisiin lisäksi mainittu myös Tulli. Tullin osalta tuossa kirjoituksessa eikä sen liitteissä ollut kuitenkaan yksilöity arvostelua eikä tapauksia niin, että asiaa olisi voitu tutkia. A on sittemmin 7.4.2022 lähettänyt tänne kirjoituksen, jossa on kysymys epäillyn avustajanvalinnasta eräässä Tullin tutkimassa rikosasiassa, joka ei koske B:tä. Tuo asia EOAK/3039/2022 on otettu erikseen tutkittavaksi ja pyydetty Tullilta selvitystä ja lausuntoa myös yleisemmin menettelystä epäillyn avustajan valinnassa.

Lisäksi totean, että nyt käsiteltävänä olevan asian ratkaisussa merkitykselliset lainkohdat käyvät ilmi oheisista lausunnoista, enkä käy niiden sisältöä jäljempänä erikseen läpi muuta kuin valikoiduilta osin.

3.1 Ylikonstaapelin menettely

Tapahtumatietoja

B otettiin kiinni rikoksesta epäiltynä perjantaina 16.10.2020 aamupäivällä ja hänet kuulusteltiin iltapäivällä. Hänelle oli ennen kuulustelua ilmoitettu kirjallisesti oikeudesta avustajaan, mutta kuulustelussa ei ollut läsnä avustajaa, mutta kylläkin tulkki. B pääsi vapaaksi seuraavana päivänä klo 15.30. Totean, että maaliskuussa 2022 valmistuneeseen esitutkintapöytäkirjaan 5500/R/67637/20 on merkitty, että tutkinnassa ei ole selvinnyt asioita, joiden perusteella B:tä olisi syytä epäillä rikoksesta.

A lähetti 16.10.2020 klo 15.35 Helsingin ulkomaalaispoliisiin ja ylikonstaapelille sähköpostiviestin, jossa hän kertoi, että häneen oli ottanut yhteyttä latvialaisen yhtiön toimitusjohtaja, joka ei ollut saanut yhteyttä Suomeen lähetettyyn työntekijäänsä edellisillan jälkeen. A tiedusteli, oliko poliisilla havaintoja B:stä.

Ylikonstaapeli ei ollut vielä tutustunut viestiin, kun asianajaja A:ksi itsensä esittellyt mies soitti ulkomaalaispoliisin maastapoistoryhmän päivystyspuhelimeen 17.10.2020 aamulla/aamupäivällä. Ylikonstaapeli toteaa kysyneensä, onko A:lla valtakirjaa B:ltä ja kertoneensa, että koska hänellä ei ole tietoa A:n nimeämältä B:ltä, että juuri A olisi tämän avustaja/asianajaja, niin tässä vaiheessa hän ei voi antaa asiasta tietoja. Ylikonstaapeli oli vielä ilmoittanut A:lle, ettei hän vastaisuudessaan aio puhelimitse antaa tietoja vapautensa menettäneestä asiakkaasta ilman, että hänellä on varma tieto, että kysyjä on asiakkaan edustaja/asianajaja ja että hän tunnistaa soittajan juuri siksi, joka hän kertoo olevansa.

A:n mukaan B oli vapautensa menettäneenä - - -, jolloin ylikonstaapeli oli kertonut A:lle, ettei kyseinen henkilö ole ainakaan ulkomaalaislain nojalla kiinniotettuna ja että asiaan palataan joko ylikonstaapelin tai asiaa hoitavan henkilön taholta.

Ylikonstaapeli katsoi tässä puhelinkeskustelussa vastanneensa A:lle tämän 16.10.2020 lähettämään sähköpostitiedusteluun.

Puhelun jälkeen ylikonstaapeli selvitti, että B oli otettu kiinni pakkokeinolain nojalla rikoksesta epäiltynä.

A lähetti puhelinkeskustelun jälkeen sähköpostin ylikonstaapelille, jossa hän viittasi siihen, ettei asianajajan tarvitse esittää valtakirjaa ja pyysi pikaisesti tietoa siitä, kuka virkamies on Helsingin poliisiasemalla vastuussa B:n asian tutkinnasta.

Ylikonstaapeli toteaa selvityksessään, ettei hän salassapitosäännöksistä johtuen voinut vastata tähän viestiin, kuten hän ei ollut voinut vastata asiaa koskevaan puhelintiedusteluunkaan. Ylikonstaapeli kertoo välittäneensä tiedon A:n yhteydenotosta päivystävälle tutkinnanjohtajalle. Ylikonstaapeli toteaa, ettei rikosasioista tiedottaminen kuulu hänen toimivaltaansa ja hän oli katsonut, ettei asia edellyttänyt häneltä enempiä toimenpiteitä ja että B:n rikosasiaa hoitava virkamies olisi hyväksi katsomallaan tavalla yhteydessä A:han.

A on 30.10.2020 lähettänyt ylikonstaapelille sähköpostiviestin, jossa hän totesi mm. seuraavaa.

”En ole vielä kukaan saanut vastausta 17.10.2020 lähetettyyn sähköpostiviestiin. Asiassa on ollut kyse henkilön vapaudenmenetyksestä, minkä vuoksi asia on ollut ja on kiireellinen.”

Ylikonstaapeli toteaa selvityksessään, ettei hän tuossa vaiheessa katsonut aiheelliseksi vastata A:lle, koska tämä oli 19.10.2020 poliisilaitokselle lähettämässään selvityspyynnössä arvostellut ylikonstaapelin toimintaa ja asia oli juuri tuolloin ylikonstaapelin esimiesten käsiteltävänä ja hän oli 29.10.2020 lähettänyt oman vastauksensa selvityspyyntöön esimiehilleen.

Arviointi

Jo tieto siitä, että esitutkinta jotakuta henkilöä vastaan on ylipäättään käynnissä, voi olla viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla salassa pidettävä tieto. Henkilön vapaudenmenetyks voi myös olla saman säännöksen 28 kohdan nojalla salassa pidettävä tieto.

Esitutkintalain 11 luvun 7 §:n mukaan oikeus antaa tietoja esitutkinnasta julkisuuteen on tutkinnanjohtajalla ja hänen esimiehillään sekä heidän määräämällään muulla virkamiehellä.

Asianosaisjulkisuudesta esitutkinnassa on säädetty esitutkintalain 4 luvun 15 §:ssä. Käsitykseni mukaan ylikonstaapelilla (joka toimii ulkomaalaispoliisissa, ei rikostutkinnassa) ei ole ollut oikeutta antaa puhelimesta mitään esitutkintaa koskevia tietoja A:lle varmistumatta siitä, että soittaja on juuri se henkilö, joka hän sanoo olevansa eli B:n avustajana toimiva asianajaja. Tämäkin seikka on sinänsä epäselvä: ainakin kantelussaan A toteaa toimineensa latvialaisen yhtiön asiamiehenä ja saaneensa toimeksiannon nimenomaan yhtiöltä. Käytettävissä olevan selvityksen perusteella ylikonstaapeli ei siis ole menetellyt virheellisesti, kun hän ei ole puhelimesta ilmoittanut A:lle, kuka hoitaa B:n vapaudenmenetystä koskevaa asiaa poliisilaitoksella – jos hän näin olisi tehnyt, hän olisi vahvistanut, että B on vapautensa menettäneenä. Sinänsä ylikonstaapeli on kyllä ilmoittanut A:lle, että B ei ole ainakaan ulkomaalaislain nojalla kiinniotettuna (tuossa vaiheessahan ylikonstaapeli ei tiennyt B:n rikosasiasta mitään) – tämä seikka ei ole ollut salassa pidettävä tieto.

Katsonkin, että ei ole tullut ilmi, että ylikonstaapeli olisi menetellyt puhelinkeskustelussa 17.10.2020 moitittavasti.

Ylikonstaapelin mukaan hän ilmoitti A:n yhteydenotosta päivystävälle tutkinnanjohtajalle. Poliisilaitos on lausunnossaan katsonut, että tätä ei voida pitää riittävänä toimenpiteenä ja että asiassa ei ole saatu selvitystä siitä, että vastuu viestiin vastaamisesta olisi tällä toimenpiteellä siirtynyt jollekin toiselle virkamiehelle.

Totean, että ei ole tarkempaa selvitystä, mitä ylikonstaapeli oli A:n yhteydenotosta eteenpäin kertonut, eikä mitään selvitystä kyseiseltä päivystävältä tutkinnanjohtajalta (joka ei ilmeisestikään ollut B:tä koskeneen rikosasian tutkinnanjohtaja). Tähän nähden en käytettävissäni olevan selvityksen nojalla katso olevan perusteita moittia ylikonstaapelia, kun ei ole osoitettu, että hänen välittämänsä viesti olisi ollut jotenkin puutteellinen. On ollut asianmukaista, että hän on ilmoittanut A:n tiedustelusta rikostutkintaan, kun tutkinnanjohtajalla on ollut toimivalta päättää tietojen antamisesta B:n rikosasiassa (ja päättää myös siitä, kuka on kelpoinen toimimaan B:n avustajana). Korostan myös, että epäilty valitsee itse avustajansa, ei esimerkiksi hänen työnantajansa. Toki asianmukaista olisi ollut, että A:n yhteydenoton johdosta B:lle olisi ilmoitettu A:n yhteydenotosta ja tällöin voitu tiedustella B:ltä, haluaako hän A:n avustajakseen. Tosin B oli jo kuulusteltu ennen kuin A keskusteli ylikonstaapelin kanssa, eikä esitutkintatoimia näytetä B:n osalta enää kuulustelun jälkeen tehdyn.

Joka tapauksessa moitittavana voi pitää sitä, että ylikonstaapeli ei ole vastannut mitään A:n sähköpostiviesteihin 17.10.2020 ja 30.10.2020. Varsinkin jälkimmäisen viestin saatuaan hänen olisi tullut ymmärtää, että A ei ollut saanut vastausta kyselyihinsä. Vastaamatta jättämistä ei voi hyväksyttävästi perustella sillä, että ylikonstaapeli oli antanut esimiehilleen selvityksen A:n poliisilaitokselle tekemän selvityspyynnön johdosta. Ylikonstaapelin olisikin ollut perusteltua varmistaa, että A:n viesti on tavoittanut asiaa hoitavan poliisimiehen – hänhän oli 17.10.2020 puhelinkeskustelussa luvannut A:lle, että asiaan palataan. Ylikonstaapelin ei olisi tarvinnut paljastaa A:lle mitään salassa pidettäviä tietoja, vaikka hän ei itse asiaan eli B:n tilanteeseen olisikaan voinut vastata.

Joka tapauksessa näyttää siis, että jossain kohdin on tapahtunut joko tietokatkos tai että A:lle kyselyihin vastaaminen on muusta syystä jäänyt tekemättä, kun saadusta selvityksestä ei käy ilmi, että ylikonstaapelin välittämä tieto A:n yhteydenotosta olisi johtanut mihinkään toimenpiteisiin. En katso olevan tarvetta alkaa selvittää tapahtumia enemmän, mutta kiinnitän myös poliisilaitoksen huomiota tapahtuneeseen virheeseen.

Saatan käsitykseni ylikonstaapelin ja poliisilaitoksen tietoon.

3.2 Ylikomisarion menettely

Tapahtumatietoja

A lähetti 19.10.2020 poliisilaitokselle selvityspyynnön poliisin toiminnasta 16.-19.10.2020, erityisesti ylikonstaapelin toiminnasta.

Ylikomisario vastasi A:lle 2.11.2020 sen jälkeen, kun hän oli hankkinut asiassa selvityksen ylikonstaapeliilta.

A ei ole ollut tyytyväinen vastaukseen. Hän lähetti uuden sähköpostiviestin ylikomisariolle, jonka jäätyä vuosilomalle asiaa hoiti komisario. Hän oli keskustellut puhelimitse A:n kanssa 16.11.2020. Selvityksen mukaan asiassa ei päästy yhteisymmärrykseen ja puhelun lopuksi todettiin, että asia on loppuun käsitelty poliisilaitoksella. A:ta neuvottiin asian eteenpäin viemiseksi kantelumenettelyssä.

Arviointi

Totean, että kantelussa ei ole arvosteltu komisarion toimintaa. Mitä sitten tulee ylikomisarion menettelyyn, niin katson käytettävissäni olevan selvityksen perusteella, että hän ei ole A:n selvityspyyntöön vastatessaan ylittänyt harkintavaltaansa tai käyttänyt sitä väärin.

Asia ei tältä osin anna aihetta toimenpiteisiin.

3.3 Avustajan valintamenettelystä Helsingin poliisilaitoksella

3.3.1 Yleistä

Kantelun mukaan poliisissa esiintyy käytäntöä, jossa poliisi esittää kiinniotetulle valikoidun listan mahdollisista avustajista, jotka poliisi on arvioinut poliisin kannalta edullisiksi eikä vapautensa menettänyt aina voi vaikuttaa avustajan valintaan. Näin meneteltäisiin sekä esitutkinnassa että ulkomaalaisasioissa. Ensin on käsiteltävä sitä, mitä lakia kussakin tapauksessa sovelletaan.

Esitutkinta

Esitutkinnassa sovelletaan luonnollisesti esitutkintalakia.

Esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 1 ja 2 momentin mukaan

Asianosaisella on oikeus käyttää valitsemaansa avustajaa esitutkinnassa. Rikoksesta epäillylle on ilmoitettava mainitusta oikeudesta siten kuin 16 ja 17 §:ssä säädetään. Asianomistajalle on ennen hänen kuulemistaan kirjallisesti ilmoitettava mainitusta oikeudesta, jollei asia ole suppeassa esitutkinnassa käsiteltävä. Esitutkintaviranomaisen on muutenkin selvittävään rikokseen, rikoksen selvittämiseen ja asianosaisen henkilöön liittyvät seikat huomioon ottaen huolehdittava siitä, että asianosaisen oikeus käyttää avustajaa tosiasiallisesti toteutuu hänen sitä halutessaan tai oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamisen sitä edellyttäessä.

Jos epäilty ei halua käyttää oikeuttaan avustajaan, esitutkintaviranomaisen on tarvittaessa varmistettava, että epäillyllä on riittävät tiedot häntä koskevan rikosepäilyn sisällöstä, hänen oikeudestaan olla myötävaikuttamatta rikoksensa selvittämiseen ja oikeudestaan käyttää avustajaa esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä. Epäillylle on ilmoitettava, että hänellä on oikeus myöhemmin peruuttaa avustajan käyttöä koskevasta oikeudesta luopuminen.

Lisäksi on otettava huomioon esitutkintalain 11 luvun 3 §:n 1 momentissa säädetty avustajan kelpoisuudesta.

Asianosaisen avustajana esitutkinnassa saa toimia asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja.

Lainkohdan 2 momentissa säädetään avustajan erityisestä kelpoisuudesta (käytännössä esteellisyysperusteista) eli milloin 1 momentin mukaan sinänsä yleisesti kelpoinen henkilö ei voi toimia avustajana tietyssä yksittäistapauksessa.

Lainkohdan 3 momentin mukaan

Avustajan kelpoisuuden ratkaisee tutkinnanjohtaja. Jos henkilöltä on eväTTY oikeus toimia avustajana esitutkinnassa, asianosaiselle on varattava tilaisuus hankkia kelpoisuusvaatimukset täyttävä avustaja. Tutkintaa ei kuitenkaan tarvitse tämän vuoksi viivytTää, ellei siihen ole erityistä aihetta.

Ulkomaalaisasiat

Ulkomaalaislain 4 §:n mukaan

Tässä laissa tarkoitettujen asioiden käsittelyssä noudatetaan hallintolakia, jollei laissa erikseen toisin säädetä. Tässä laissa tarkoitettujen muutoksenhakuasioiden osalta noudatetaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia, jollei laissa erikseen toisin säädetä.

Poliisin suorittamaan ulkomaalaisen maahantulon, maassa oleskelun ja maasta poistamisen edellytysten selvittämiseen sovelletaan poliisilain poliisitutkintaa koskevia säännöksiä.

Hallintolain 12 §:n mukaan

Hallintoasiassa saa käyttää asiamiestä ja avustajaa.

Hallintolaissa ei nimenomaisesti vaadita asiamieheltä tai avustajalta yleistä eikä erityistä kelpoisuutta. Kuitenkin hallintolain mukaan jos asiamies tai avustaja on tehtävänsä sopimaton, viranomainen voi kieltää tätä esiintymästä asiassa siinä viranomaisessa.

Poliisilain 6 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan poliisitutkinta toimitetaan noudattaen tutkinnan laadun edellyttämällä tavalla soveltuvin osin esitutkintalain säännöksiä. Tämä tarkoittaa muun muassa, että esitutkintalain 4 luvun 10 §:ää ja 11 luvun 3 §:ää sovelletaan poliisitutkinnassa ”soveltuvin osin”, mikä käsitykseni mukaan ei noiden pykälien kohdalla ole erityisen tulkinnanvaraista.

Vielä totean, että hallintolain 4 §:n mukaan tuota lakia ei sovelleta muun muassa esitutkintaan ja poliisitutkintaan.

3.3.2 Esitutkinta

Poliisilaitoksen käytäntö

Saadun selvityksen mukaan rikoksesta epäilty valitsee itse avustajansa ilmoittamalla tämän nimen tutkijalle tai poliisivankilan vartijalle. Mikäli epäilty ei nimeä ketään, hänelle esitetään asianajajaliiton nettisivuilta sähköinen tai tulostettu versio tietyllä paikkakunnalla tai paikkakunnilla tai alueella toimivista asianajajista, joista hän voi valita haluamansa avustajan. Tämä asianajajalista löytyy sekä tutkijoilta että poliisivankilan vartijoilta. Epäilty soittaa itse avustajalleen.

Toisinaan käy niin, että avustaja ei vastaa puhelimeen tai hän ei syystä tai toisesta ota vastaan toimeksiantoa, jolloin epäilty soittaa seuraavalle valitsemalleen avustajalle. Mikäli epäilty ei osaa valita avustajaa asianajajaluettelosta, kysyy hän yleensä tutkijalta, ketä avustajaa tämä voisi suositella. Tällöin tutkija kertoo muutaman sellaisen avustajan nimen, joka on hänen tietämänsä mukaan aikaisemmin hoitanut rikosasioita tai tietynlaisia rikosasioita tutkintayksikössä. Mitään listaa tällaisista avustajista ei ole kuitenkaan olemassa eikä poliisi nimeä vain yhtä avustajaa tällaisissa tilanteissa.

Epäillyn valittua avustajansa tarkistetaan vielä, että hänen kelpoisuusehtonsa yksittäistapauksessa toteutuvat esitutkintalain 11 luvun 3 §:n 2 momentin mukaisesti ja tarvittaessa tutkinnanjohtaja tekee kelpoisuuden epäämistä koskevan kirjallisesti perustellun esitutkintapäätöksen muutoksenhakuohjeineen antaen sen tiedoksi sekä epäillylle että avustajalle. Epäilty saa myös aina halutessaan vaihtaa avustajansa.

Lupalakimiehistä ei ole saatavilla vastaavaa listaa kuten asianajajista. Lupalakimiesten osalta hakuehtona oikeudenkäyntiavustajaluettelossa toimii haettavan henkilön suku- ja etunimi täydellisenä. Listaa kaikista tietyllä paikkakunnalla tai alueella toimivista lupalakimiehistä ei ole olemassa.

Arviointi

Esitutkintalaki lähtee siitä, että asianosaisella on oikeus itse valita, kuka häntä avustaa. Näin on asianlaita myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan. Sen 6.3 artiklan c kohdan mukaan syytetyllä on oikeus puolustautua henkilökohtaisesti tai itse valitsemansa oikeudenkäyntiavustajan välityksellä.

Oikeus itse valittuun avustajaan ei kuitenkaan ole rajoittamaton kuten edellä kohdasta 3.3.1 käy ilmi. Lisäksi on muistettava, että avustajan käyttö on asianosaisen oikeus, eikä häntä lähtökohtaisesti pakoteta ottamaan avustajaa (vrt. puolustajan määrääminen viran puolesta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain mukaan).

Esitutkintalain esitöissä on todettu avustajan valitsemisesta seuraavaa.

”Asianosaisen oikeus avustajan valitsemiseen täytyy siis turvata esitutkinnassa. Tämä on ollut lähtökohta jo voimassa olevan lain aikana, vaikka valintaoikeudesta ei laissa säädetäkään. Usein asianosainen hankkii avustajan oma-aloitteisesti, jolloin kysymykseen ei tarvitse erikseen kiinnittää huomiota. Jos asianosaisella ei ole valmiiksi tarvitsemaansa avustajaa, esitutkintavirkamiehen tulee huolehtia siitä, että oikeus valita avustaja tosiasiallisesti toteutuu.

Tämä tarkoittaa sitä, että asianosaisen tulee voida valita avustaja riittävän laajasta avustajapiiristä. Ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisukäytännön mukaan asianmukaisena ei voida pitää esimerkiksi sitä, että poliisi suoraan ehdottaa avustajan hankittavaksi tietyistä läheisistä asianajajatoimistosta. Asianosaiselle voidaan antaa esimerkiksi Suomen Asianajajaliiton luettelo avustajan valitsemista varten. Asianosaisen oikeutta valita avustaja rajoittaisivat 11 luvun 3 §:n säännökset avustajan kelpoisuudesta.”

Pidän poliisilaitoksen selvityksessä esitettyä käytäntöä pitkälti hyväksyttävänä. Lienee selvää, että aina asianosaisella ei ole sellaista omaa tietoa, jonka pohjalta hän voisi tehdä perustellun avustajanvalinnan. Kuitenkin se, että poliisi tällaisessa tilanteessa esittää laajemman asianajajalistan sijaan vain muutamia avustajia, on asetelmana jossain määrin ongelmallinen ja voi herättää epäilyjä tiettyjen asianajajien suosimisesta. Näin on varsinkin, jos aina esitetään vain samat ”muutama” vaihtoehtoa. Katsonkin, että poliisin tulisi lähtökohtaisesti pitäytyä esittämään kaikki paikkakunnan rikosasioita hoitavat Asianajajaliiton verkkosivuilla olevassa Löydä asianajaja -palvelussa listatut asianajajat eikä tuoda omia rajatumpia vaihtoehtojaan esille.

Saatan käsitykseni poliisilaitoksen tietoon.

3.3.3 Ulkomaalaisasiat

Saatu selvitys

Ylikomisarion selvityksen mukaan Helsingin käräjäoikeuden entinen pakkokeinoasioiden vastuutuomari oli aikoinaan todennut, että olisi hyvä, jos ulkomaalaisen säilöönottoasioissa avustajana toimisi ulkomaalaisoikeuteen perehtynyt avustaja. Siitä lähtien poliisilaitoksen ulkomaalaistoiminto on listannut kyseisiä avustajia. Jos ulkomaalaisella ei ole avustajaa, hänen annetaan valita avustajansa tältä listalta. Näin varmistetaan se, että vapautensa menettäneellä ulkomaalaisella on avustaja, joka hallitsee ulkomaalaislain ja erityisesti siihen liittyvät turvaamistoimimenettelyt. Ensisijaisesti kyse on säilöönotto- ja säilössä pitämismenettelyiden hallitsemisesta. Poliisilaitoksen mukaan ulkomaalaisella on aina ollut mahdollisuus tukeutua myös aikaisemmin käyttämäänsä avustajaan tai valita myös joku muu kuin kyseisellä listalla oleva asianajaja tai lupalakimies. Selvityksen antohetkellä avustajalistassa oli 13 nimeä ja A oli yksi heistä.

Poliisilaitoksen mukaan ylikomisarion esittämät perustelut avustajan valinnalle ovat ymmärrettäviä ja muodostettua 13 avustajan listaa voinee pitää esitutkintalain 4 luvun 10 §:n edellyttämällä tavalla ”riittävän laajana avustajapiirinä”. Kuitenkin tällä tavoin poliisin toimesta rajattuja avustajalistoja voidaan lausunnon mukaan pitää kritiikille alttiina poliisin toiminnan luotettavuuden ja tasapuolisuuden sekä erityisesti vapaan avustajanvalinnan näkökulmasta katsoen.

Lausunnossa viitataan siihen, että Suomen asianajajaliiton Löydä asianajaja palvelussa oli lausunnon antamisen aikaan Helsingissä toimivia ulkomaalaisasioihin perehtyneitä asianajajia on 25 ja koko Uudenmaan alueella (Helsinki mukaan lukien) yhteensä 35. Lausunnon mukaan erityistoimintayksikössä oli ryhdytty korjaaviin toimenpiteisiin. Poliisilaitos toimitti 1.9.2022 tänne ylikomisarion tammikuussa 2022 laatiman listan helsinkiläisistä asianajajista ja lupalakimiehistä (38 henkilöä), jotka ovat asianajajaliiton sivustolla ilmoittaneet hoitavansa tai joiden tiedetään hoitavan ulkomaalaisasioita. Ylikomisarion mukaan listaa on tarkoitus päivittää aika-ajoin asianajajaliiton sivustolta ilmenevien tietojen perusteella. Luetteloon otetaan myös muita kuin asianajajaliiton sivustolle yhteystietonsa antaneita asianajajia/lupalakimiehiä, sikäli kuin poliisilla on tieto heistä.

Olen samaa mieltä poliisilaitoksen siitä, että aiemmin käytetty 13 avustajan lista on ollut ongelmallinen, kun otetaan huomioon, että siinä eivät ole olleet kaikki paikkakunnan ulkomaalaisasioihin perehtyneet asianajajat. Ottaen huomioon poliisilaitoksella jo tehdyt toimenpiteet, pidän riittävänä, että saatan edellä esittämäni käsitykset poliisilaitoksen tietoon.

3.3.4 Lopuksi

Asiassa ei ole tullut ilmi tukea kantelussa esitetyille epäilyille siitä, että poliisi esittäisi kiinniotetulle valikoidun listan mahdollisista avustajista, jotka poliisi on arvioinut poliisin kannalta ”edullisiksi”. Poliisin on kuitenkin aina kiinnitettävä toiminnassaan huomiota paitsi tosiasialliseen puolueettomuuteen, myös siihen miltä toiminta näyttää ulospäin. Tästä näkökulmasta poliisin on myös avustajan valinnassa avustaessaan vältettävä menettelytapoja, jotka voivat olla omiaan vaarantamaan luottamusta poliisille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon. Tätä edellyttää jo poliisin hallinnosta annetun lain 15 f §.

Edellä käsittelemäni avustajanvalintaa koskevat kysymykset tulevat poliisin työssä hyvin usein käytännössä esiin myös muualla kuin Helsingin poliisilaitoksella. Asia on nähdäkseni myös periaatteellisesti tärkeä. Tämän vuoksi pyydän Poliisihallitusta saattamaan tämän ratkaisuni tiedoksi kaikille muillekin alaisilleen poliisilaitoksille ja keskusrikospoliisille.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1 esittämäni käsityksen ylikonstaapelin menettelyn virheellisyydestä hänen tietoonsa. Saatan myös tuossa kohdassa esittämäni käsityksen Helsingin poliisilaitoksella tapahtuneesta virheellisestä menettelystä poliisilaitoksen tietoon.

Lisäksi saatan vastaisen varalle poliisilaitoksen tietoon kohdassa 3.3 esittämäni näkökohdat avustajan valinnasta. Poliisihallitusta pyydän saattamaan tässä päätöksessäni kohdassa 3.3 esittämäni näkökohdat avustajan valinnasta tiedoksi kaikille muillekin poliisilaitoksille ja keskusrikospoliisille.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi ylikonstaapelille, Helsingin poliisilaitokselle ja Poliisihallitukselle.